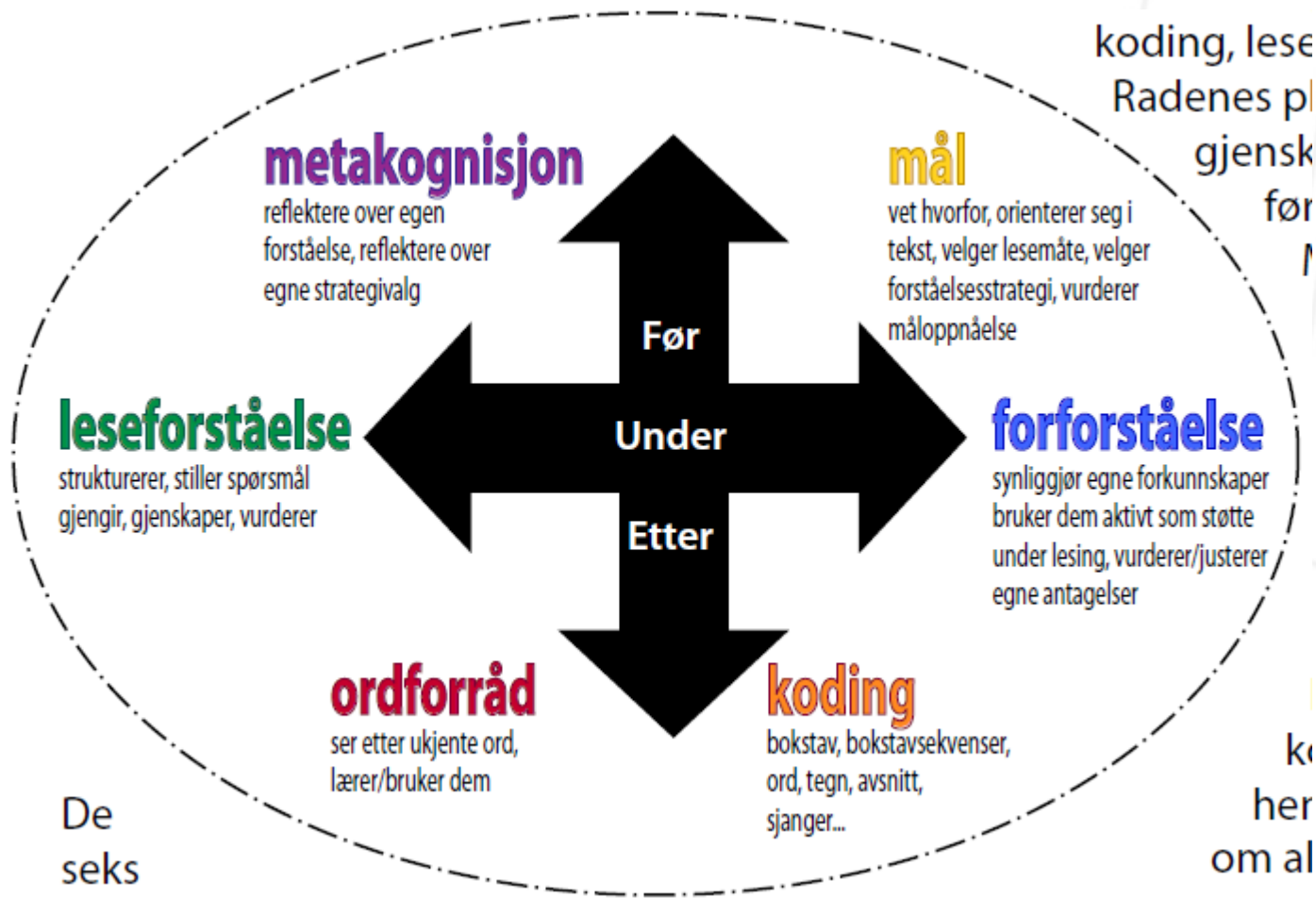

Leseopplæring for ungdomstrinnet og videregående skole: Ny Giv 03. oktober

Av Sture Nome, rådgiver ved Senter for skriveopplæring og skriveforskning, HiST.

Hva er lesing etter Leselosmodellen?

Hva er lesing? Leselos-modellen

metakognisjon

reflekterer over egen forståelse

reflekterer over egne strategivalg

leseforståelse

➤ strukturerer

➤ stiller spørsmål

➤ gjengir tekst

➤ gjenskaper tekst

➤ vurderer tekst

ordforråd

➤ ser etter ukjente ord,

➤ lærer/bruker dem

Hva er lesing?

forforståelse

- synliggjør egne forkunnskaper
- bruker dem aktivt som støtte under lesing
- vurderer/justerer egne antagelser

koding

- bokstav, bokstavsekvenser, ord, tegn, avsnitt og sjanger.

mål

- vet hvorfor de leser
- orienterer seg i hele tekstoverflaten
- velger lese måte
- velger forståelsesstrategi
- vurderer mål oppnåelse

Hva er leseforståelse?

Leseforståelse, ifølge leseforskerne bak nasjonale prøver og i testformatene PISA og PIRLS, er ferdigheten å kunne finne informasjon, tolke og reflektere. Der er lesing:

Leseforståelse er altså definert som å kunne finne informasjon, tolke og reflektere over tekster.

Avkoding er ikke en del av leseforståelse, men det må være med som et nødvendig aspekt ved lesing når vi snakker om hva lesing er...

Se for eksempel boksen med opplegg for ulike trinn: Lesing er...

Hva gjør elevene når de leser med utbytte?

- De leser strategisk hensiktsmessig og de er aktive underveis mens de leser: De oppsummerer for seg selv, noterer og stiller spørsmål.
- Med et formål; Med en bevissthet om hvorfor de leser teksten.
- Med interesse for hva teksten handler om.
- Med en bevisstgjøring om hva de kan om emnet fra før.
- De skaffer seg en oversikt over tekstens ulike bestanddeler. De stiller seg spørsmålet: Hva handler denne teksten om? Hvorfor er denne delen av teksten utformet slik?
- De forholder seg analytisk og reflekterende til teksten mens de leser.
- Elevene pendler mellom å oppsummere hva teksten handler om og forvente noe om hva den nye delen av teksten handler, og de leser ny tekst. Den nye delen av teksten blir hele tiden inkorporert i elevenes forståelse av hva som er tekstens tema.

Hva skal vi gjøre for å lykkes med leseopplæringen på alle trinn?

- Vi må jobbe med alle disse områdene av lesing.
- Hvordan kan vi gjøre det?
- Ved å drive en mer eksplisitt leseopplæring
- Ved å være leselærere i alle fag
- Ved å jobbe med en bevissthet om hva vi jobber med når vi gjennomfører ulike aktiviteter i klasserommet
- Vi må jobbe både med avkoding og leseforståelse ved hjelp av lesestrategier
- Ved å jobbe mer sammenhengende med lesingen og skrivingen gjennom samtaler og skriving om leste tekster.

Hva er praksis?

- Det drives lite leseopplæring utenom i norsk og engelsk, og da mest med skjønnlitterære tekster som utgangspunkt.
- Det drives lite leseopplæring med sakprosa.
- Elevene skal lese mange nye tekster hver uke i naturfag, samfunnsfag, norsk og RLE, som er de store lesefagene.
- I disse fagene er det sakprosa som er dominerende tekstform.
- Tekstene elevene skal lese for å lære, er vanskelige, med høy informasjonstetthet, vanskelig ordforråd og består av mange ulike deler og teksttyper, som grafer, tabeller, figurer og illustrasjoner.
- Om lærebøkene viser A.C.Torvatns forskning at elevene forstår lite av lærebøkene: Hun sier: Lærebøker sier mye og forklarer lite.

Hvordan skal vi endre praksis?

- Jeg spør: Leser elevene tekstene? Forstår elevene tekstene som de leser?
- Snakker vi med elevene om tekstene, og snakker elevene om tekstene?
- Vi må prøve ut effekten av vår egen leseinstruksjon ved å observere og vurdere
- Først når vi utforsker mulighetene og begrensningene som ligger i vår egen praksis, kan vi bli motivert til å endre den.
- Hvor skal vi begynne endringsprosessene?
- Ved å tenke mer bevisst over hvordan vi agerer som leselærere og hvilken effekt vår egen instruksjon har.

Hvordan skal vi endre praksis

- ▶ Vi må undervise som leselærere i alle fag for å få elevene til å lese tekstene med større utbytte.
- ▶ Målet er å få bedre læring i alle fag.
- ▶ Vi må bruke lesestrategier mer systematisk.
- ▶ Men hva er lesing hvis jeg skal undervise i dette i mine fag?
- ▶ Her er praksisen mellom ulike lærer ulik, men de beste lærerne jobber allerede bra med lesing.
- ▶ Målsettingen vår er å endre alles praksis, og gjøre de som allerede er gode leselærere enda mer systematiske i arbeidet med leseaktivitetene.

11 grep for å forbedre leseopplæringen

1. Vi skal arbeide med å utvikle elevenes evne til å bruke hensiktsmessige lesestrategier når de leser tekster.
2. Vi skal utvikle elevenes tekstkompetanse, ordforråd og leseforståelse.
3. Vi skal la elevene lese høyt for hverandre i par, og vi skal høre på dem.
4. Vi skal utvikle elevenes avkodingsferdigheter.
5. Vi skal drive leseopplæring med sakprosa på alle trinn i alle fag.
6. Vi skal ha stor bredde i tekstutvalget som vi bruker i leseundervisningen på skolen.
7. Vi skal jobbe med å utvikle elevenes leseforståelse gjennom å tolke og vurdere tekster sammen med elevene våre.
8. Vi skal være kritiske til lærebøkene.
9. Vi skal kartlegge leseferdighetene til elevene på en måte som gjør at alle lærere vet hvilke leseferdigheter elevene i klassen har.
10. Vi skal samtale og skrive mer før og underveis i leseprosessen.
11. Vi skal tenke på lesing og leseopplæring hver gang vi går inn i klasserommet med en ny tekst og stille oss spørsmålet: Hva skal jeg gjøre for å lykkes med denne teksten?

Beste praksis: Transaksjonell leseopplæring

- Undervisning i strategier for å forstå tekster
- Strategier modelleres
- Strategiene øves på av elevene med mye støtte fra lærer underveis
- Elevene oppfordres gradvis til å bruke strategiene uavhengig av lærerens støtte
- Arbeid med innlæring av nye lesestrategier tar tid
- I grupper i form av veiledet lesing
- Veiledet lesing i grupper utgjør en ramme for måten man styrker opplæringen for lesesvake.

Hva gjør man når man driver veiledet lesing?

- ▶ Man gjør alt man trenger for å styrke leseopplæringen gjennom en transaksjonell leseopplæring med mye støtte fra lærer
- ▶ Man har maksimalt med aktivitet og elevinteraksjon underveis i leseprosessen
- ▶ Som lærer kan man bistå, overvåke og hjelpe elevene når de tar i bruk ulike lesestrategier og kan hjelpe dem med avkoding og leseforståelse

Litteraturliste

- Bråten, Ivar (red.) (2007): *Leseforståelse – Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*, Oslo: Cappelen
- Kulbrandstad, Lise I. (2003): *Lesing i utvikling. Teoretiske og didaktiske perspektiver*. Bergen: Landslaget for norskundervisning (LNU)/ Fagbokforlaget.
- Mortensen-Buan, Anne-Beathe (2005): "Lesestrategier og metoder. Arbeid med fagtekster i klasserommet" i Maagerø/ Tønnessen: *Å lese i alle fag*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Nicolaysen, Bjørn K. (2005): "Tilgangskompetanse: Arbeid med tekst som kulturdeltaking", i *Kultur møte i tekstar. Litteraturdydaktiske perspektiv*. Oslo: Samlaget.
- Roe, Astrid (2006): "Leseopplæring og lesestrategier", i Turmo & Elstad: *Læringsstrategier*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Roe, Astrid (2008): *Lesedidaktikk – etter den første leseopplæringen*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Skaftun, Atle (2006): *Å kunne lese – Grunnleggende ferdigheter og nasjonale prøver*, Bergen: Fagbokforlaget/ LNU
- Torvatn, Anne Charlotte (2002): *Tekststrukturens innvirkning på leseforståelsen: en studie av fire læreboktekster for ungdomstrinnet og sju elevers lesing av dem*. Avhandling (dr.art.). NTNU.
- Lesing er... En boks med hefter fra Lesesenteret om lesing i skolen.